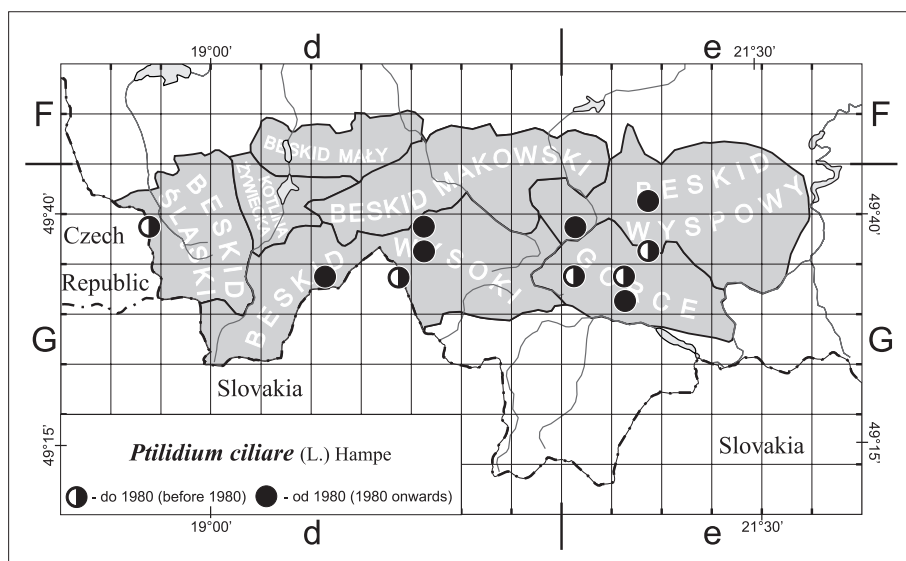

NOTATKI BOTANICZNE

Ptilidium ciliare (Marchantiopsida, Ptilidiaceae) w zachodniej części Beskidów (Karpaty)

Ptilidium ciliare (L.) Hampe jest gatunkiem acydofilnym, rosnącym na terenie całego kraju, przy czym w górach spotykany jest bardzo rzadko. Występuje tu ponad granicą lasów, rzadziej w reglach (SZWEYKOWSKI 1966). Od 2004 r. podlega częściowej ochronie gatunkowej (ROZPORZĄDZENIE... 2004). W zachodniej części Beskidów, tworzących geobotaniczny Podokrąg Śląsko-Babiogórski (PAWŁOWSKI 1977), jego stanowiska znane były do tej pory z Babięj Góry (SCHIFFNER 1914, za SZWEYKOWSKI 1958; WOJTERSKI 1954; KASPROWICZ 1996), Beskidu Śląskiego (REJMENT-GROCHOWSKA 1950), Gorców (MAMCZARZ 1979; MIEZ-REŃSKA 1994) i Pilska (KLAMA 1996). Stanowiska podawane przez KRUPĘ (1879) należą do *Ptilidium pulcherrimum* (Weber) Vain. (SZWEYKOWSKI 1966; KLAMA 1996).

Ogółem z omawianego terenu gatunek ten znany był z 8 stanowisk, przy czym tylko 3 z nich podane zostały w ostatnich latach, pomimo dość dobrego poznania flory wątrobowców tego regionu.

Ryc. 1. Aktualne rozmieszczenie *Ptilidium ciliare* (L.) Hampe w zachodniej części Beskidów

Fig. 1. Current distribution of *Ptilidium ciliare* (L.) Hampe in the western part of the Beskidy Mountains

W latach 2000–2001 odkryto kolejne stanowiska *Ptilidium ciliare* w Beskidach Zachodnich. Wszystkie znajdują się w piętrze regla dolnego.

1. Beskid Wysoki, Pasma Policy, Zawoja-Krzonka(=Chrzonka). Kwadrat ATMOS **Gd 17**. Na humusie w szczelinach starego kamiennego nasłonecznionego przydrożnego murku na powierzchni około 3 dm², 805 m (23.08.2000, leg. A. Stebel, SOSN).

2. Beskid Wyspowy, rezerwat przyrody „Luboń Wielki”. Kwadrat ATMOS **Ge 10**. Na humusie w szczelinach gładów piaskowca w zachodniej części gołoborza, w kilku miejscach w darniach o powierzchni kilku-kilkudziesięciu cm², 910–915 m (26.06.2000, leg. A. Stebel, SOSN).

3. Beskid Wyspowy, Ćwilin, stok wschodni. Kwadrat ATMOS **Ge 01**. Na ściółce na skraju suchego boru świerkowego, w płacie o powierzchni około 10 m², 795–800 m (09.07.2001, leg. A. Stebel, SOSN).

Aktualne rozmieszczenie *Ptilidium ciliare* w Beskidach Zachodnich przedstawiono na rycinie 1.

Podziękowania. Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w roku 2006 jako projekt badawczy nr P04G02630.

Summary. *Ptilidium ciliare* (Marchantiopsida, Ptilidiaceae) in the western part of the Beskidy Mountains (Carpathians). *Ptilidium ciliare* (L.) Hampe grows throughout Poland, but in mountains it is a very rare species. In the years 2000–2001 three new localities of this liverwort were discovered in the area of the western part of the Beskidy Mountains. It was found on humic soil in insolated old stony wall fissures (Zawoja-Krzonka), on humic soil in insolated sandstone crevices (Luboń Wielki Nature Reserve) and on ground on margin of dry *Picea abies* forest (Mt. Ćwilin). Current distribution of *P. ciliare* in the western part of the Beskidy Mountains is shown on Figure 1.

LITERATURA

- KASPROWICZ M. 1996. Zróżnicowanie i przekształcenia roślinności pięter reglowych masywu Babiej Góry (Karpaty Zachodnie). – Idee Ekologiczne 9, Seria Zeszyty 5: 1–214. Wydawnictwo Sorus, Poznań.
- KLAMA H. 1996. Wątrobowce *Hepaticae* Beskidu Żywiecko-Orawskiego (Karpaty Zachodnie). – Monogr. Bot. 79: 1–144.
- KRUPA J. 1879. Stosunki florystyczne dorzecza Soły. – Spraw. Komis. Fizjogr. Akad. Umiej. 13: 146–182.
- MAMCZARZ H. 1979. Wykaz wątrobowców stwierdzonych w Gorcach. – Ann. Univ. M. Curie-Skłodowska Sect. C, 34(6): 55–64.
- MIERZEŃSKA M. 1994. Wątrobowce Gorców. – Fragn. Flor. Geobot. Ser. Polonica 1: 235–346.
- PAWŁOWSKI B. 1977. Szata roślinna gór polskich. – W: W. SZAFER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski. 2, s. 189–252. Wyd. 3. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- REJMENT-GROCHOWSKA I. 1950. Czynniki ekologiczne i rozmieszczenie geograficzne wątrobowców (*Hepaticae*) Beskidu Śląskiego. – Polska Akademia Umiejętności, Wydawnictwa Śląskie, Prace biol. 2: 1–71.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Środowiska z dn. 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (Dz. U. Nr 168, poz. 1764).
- SZWEJKOWSKI J. 1958. Prodromus florum hepaticarum Poloniae. – Pr. Komis. Biol. Pozn. Tow. Przyj. Nauk 19: 1–596.

SZWEJKOWSKI J. 1966. Wątrobowce (*Hepaticae*). – W: Z. CZUBIŃSKI & J. SZWEJKOWSKI (red.), Atlas rozmieszczenia roślin zarodnikowych w Polsce. Seria IV. 3. ss. 31 + 10 map. Kom. Bot. Polskiej Akademii Nauk i Pozn. Tow. Przyj. Nauk, Wyd. Mat.-Przyr., Komis. Biol., Poznań.

WOJTERSKI T. 1954. Hepaticotheca Polonica. Zielnik wątrobowców Polski. Fasc. III. Nr 76–100. Wątrobowce Babiej Góry (Beskid Wysoki). Wyd. Polskiej Akademii Nauk, Poznań, 1–10.

ADAM STEBEL, *Katedra i Zakład Botaniki Farmaceutycznej i Zielarstwa, Śląska Akademia Medyczna w Katowicach, ul. Ostrogórska 30, PL-41-200 Sosnowiec, Polska.*

Przyjęto do druku: 25.01.2007 r.

Leonurus sibiricus (Lamiaceae) – nowa roślina synantropijna we florze Krakowa

Leonurus sibiricus L. (serdecznik syberyjski) (Ryc.1) jest rośliną jednoroczną lub dwuletnią, wysokości 20–80 cm, o charakterystycznych dłoniasto-trójklapowych głęboko wcinanych liściach i różowawo-purpurowych (rzadziej białych) kwiatach o koronie długości około 1,8 cm, zebranych w kilkunastokwiatowe nibyokółki. Gatunek pochodzi z Azji – występuje w Chinach, Mongolii i wschodniej Rosji, w strefie klimatu umiarkowanego, w zbiorowiskach trawiastych lub na obrzeżach lasów sosnowych (WU ZHENG-YI & RAVEN 1994).

Jest cenioną rośliną zielarską o szerokim zastosowaniu, od dawna używaną w medycynie ludowej, m. in. w tradycyjnej medycynie chińskiej (BOWN 1995; SARWA 2001). Jest również wartościową rośliną miododajną (BOŻEK 2004; KOŁTOWSKI 2005). Wymienione zastosowania doprowadziły do rozprzestrzenienia się tego gatunku poza obszar jego naturalnego występowania. Uprawiany na niewielką skalę i dziczejący, stał się rośliną zadomowioną między innymi w USA (USDA, NRCS 2006). W Europie notowano jego występowanie w Danii (MADSEN & LYCK 1991).

W Polsce serdecznik syberyjski od niedawna znany jest wśród pszczelarzy. Rośnie w kolekcji roślin miododajnych Oddziału Pszczelnictwa Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarnictwa w Puławach i w ostatnich latach prowadzono badania jego wydajności pyłkowej (BOŻEK 2004). W prasie fachowej zalecano jego wysiewanie w pobliżu pasiek dla poprawy jakości pożytków pszczelich (KOŁTOWSKI 2005). Nasiona są w naszym kraju dostępne, a w ofertach sprzedaży gatunek polecany jest do uprawy amatorskiej w ogródkach ziołowych.

Na początku października 2005 r. w południowo-zachodniej części Krakowa, na terenach w pobliżu III Kampusu Uniwersytetu Jagiellońskiego (Dzielnica VIII, rejon ulicy Grota-Roweckiego) natrafiono na grupę około 20 osobników *Leonurus sibiricus* rosnących wzdłuż brzegu rowu melioracyjnego. Rośliny oznaczono w oparciu o informacje zawarte w internetowych bazach danych (eFloras, USDA Plants Database, PFAF) oraz – ikonografię dostępną w Sieci. Obserwowane serdeczniki rozmieszczone były nieregularnie na odcinku długości około 15 m wśród innej występującej w tym miejscu roślinności, co może wskazywać, że pojawiły się tam spontanicznie. Niestety, cała populacja ucierpiła w lecie podczas koszenia rowu i w momencie obserwacji kwitły tylko pędy przybyszowe, a wysokość